

İnsan Dışındaki Primatların Hakları Gözetilerek Görüntülenmesi İçin Kullanılabilecek En İyi Uygulama Kılavuzu

IUCN Primat Uzmanları Grubunun İnsan-Primat
Etkileşimleri Yayını

Siân Waters, Joanna M Setchell, Laëtitia Maréchal, Felicity Oram, Janette Wallis & Susan M Cheyne

Brooke Aldrich, Sherrie Alexander, Liana Chua, Tara Clarke, Malene Friis Hansen, Carolyn Jost-Robinson,
Kimberley Hockings, Marni LaFleur, Lucy Radford, Erin Riley, Amanda Webber'in katkılarıyla

Giriş

Fotoğraf ve videolar (bundan sonra görüntüler olarak anılacaktır) milyonlarca insanın dikkatini insan dışı primatların korunması ve refahı konusuna çekmektedir. Bununla birlikte, eğer görüntülerin bağlamı uygunsuz, belirsiz, ya da kayıpsa, bu durum insanları bağlam hakkında yanlış çıkarımlarda bulunmaya itebilmektedir. Bu yanlış çıkarımlar primatların refahı ve korunması için istenmeyen olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir (Aldrich 2018; Wallis 2018; Norconk *et al.* 2019). Uygun bağlamı olmayan görüntülerin yayılma potansiyeli, sosyal medyada özellikle bir endişe kaynağıdır.

Birçok ülkede, primatlar yasadışı bir şekilde kendi yaşam alanlarında (doğada) yakalanarak, turizm amaçlı fotoğraf-dekor olarak kullanılmaktadır (Osterberg & Nekaris 2015; LaFleur *et al.* 2019; Norconk *et al.* 2019). Yetişkinler, genç primatları fotoğraf-dekor olarak kullanılmak üzere yakalamak için çoğunlukla öldürülmektedir. Isırmaları önlemesi için primatların dişleri çekilebilir. Bu anlamda görüntüdeki primat son derece stres altında olabilir. Örneğin, yavaş hareket eden loris gibi geceleri primatlar dekor olarak kullanıldıklarında maruz kaldıkları gün ışığı ve fener ışığına yoğun ölçüde hassasiyet geliştirmektedirler (Nekaris *et al.* 2015). Sık sık turist ve göçmenler bu gibi primatları kimi zaman evcil hayvan olarak kimi zaman ise 'koruma' umuduyla satın almaktadır (Bergin *et al.* 2019; Osterberg & Nekaris 2015; LaFleur pers. obs.; Setchell pers. obs.). Dahası, dünya genelinde var olan yasa dışı işletmeler fotoğraf-dekor olarak kullanılmak üzere çeşitli 'egzotik' vahşi hayvan, kuyruksuz büyük maymunlar dâhil olmak üzere, yetiştiriciliği yapmaktadır (Aldrich 2018). Ne zaman ki bu hayvanlar güvenle idare edilemeyecek kadar çok büyük ya da güçlü hale gelir, ya elden çıkarılır ya da depolanır (Agoramoorthy & Hsu 2005; Reuter & Schaefer 2016). Bu hayvanlar genellikle halkın farkında olmayabileceği veya görmezden gelebileceği kötü koşullarda tutulmaktadır (Agoramoorthy & Hsu 2005; Reuter & Schaefer 2016).

Primatlara en sık erişim şansına sahip olan profesyonel ya da öğrenci primatologlar, koruma uzmanları, hayvanat bahçelerinde çalışan hayvan bakım personeli ve gönüllüler, hayvan kurtarma merkezi ve sığınak çalışanları, devlet kurumu çalışanları ve tur rehberleri gibi meslek gruplarının primatlarla ilgili haberleri ulaştırmakta kilit rol oynar. Bağışçılar, yüksek profilli hayvan koruma sunucuları, film ve televizyon ünlüleri, hükümet yetkilileri ve medya yapımcıları da primatlara uygun davranışların geliştirilmesi için eşit derecede önemli modellerdir. Sonuçta, primatlar hakkında başarılı bilgi vermenin özü, habercinin niyetinde değil, mesajın nasıl algılandığında saklıdır.

Bu yazıda, yukarıda bahsedilen tüm meslek gruplarının, özellikle primatların yakınında veya primatların tutulduğu yerlerde çalışan kişilerin, sunduğumuz görüntülerin toplu kullanım ilkelerini neden tekrardan düşünmesi gerektiğini açıklıyoruz. Sonuç olarak, primat görüntülerinin primatlara sebebiyet vereceği olası zararları azaltmak, onların refah ve korunmasını sağlamak için yol haritası sağlıyoruz.

İnsanların primatlara çok yakın olan görüntüleriyle ilgili sorunlar

İnsanların primatlarla olan görüntüleri kamunun primat anlayışını çarpıtmaktadır

Sosyal medyada insanların primatları kucaklarında taşıdığı görüntüler, kamunun primat anlayışını negatif bir şekilde etkiliyor (Ross *et al.* 2011; Nekaris *et al.* 2013; Leighty *et al.* 2015; Clarke *et al.* 2019). Primatların kucakta taşındığı ya da primatlara fiziksel olarak çok yakın olan insan görüntüleri, primatlara dokunmanın fiziksel olarak tehlikeli olmadığı, insan veya primat sağlığı için herhangi bir risk oluşturmadığı ve primatların uygun evcil hayvanlar olduğuyula ilgili yanlış izlenim veriyor. Bu gibi davranışlar insanların primatları yalnızca eğlence kaynağı olarak görmesine sebep oluyor ve onların biyoçeşitlilik değerinin ve tehdit altında olma durumlarının göz ardı edilmesine, dolayısıyla korunma çabalarını baltalayabilmektedir (Ross *et al.* 2008; Schroepfer *et al.* 2011; Leighty *et al.* 2015, Morrow *et al.* 2017; Aldrich 2018).

Primatlarla çok yakın olan insan görüntüleri, kültürler arasında farklı yorumlara tabi olabilir

Bazı kültürler “insanlar” ile “doğa” veya “vahşi yaşam” arasında net bir ayrım çizgisi çekme eğilimindeyken, diğerleri bunu yapmaz ve bu sebeple insanlar primatları, “vahşi” hayvan olarak algılamayabilir (Aldrich 2018). Görüntü yorumlarının insanların primatlarla olan ilişkileri ve etkileşimlerine bağlı olarak değişmesini bekleyebiliriz. Örneğin, primat algısı kırsal ve şehir sakinleri arasında büyük farklılık göstermektedir (Franquesa-Soler & Serio Silva 2017; Ceballos-Mago & Chivers 2010). Algıdaki bu çeşitlilik, bir görüntü ile belli bir kültür veya bölge perspektifinden iletmek istediğimiz mesajın, diğer bölge ve kültürlerde yaşayan insanların aldığı mesaj olmayabileceği anlamına gelir.

Daha önce bahsedilen meslek gruplarının primatlarla olan yakın görüntüleri, halkın primatlarla kendi yakın görüntülerini elde etmek istemesine neden olabilir

Rehabilitasyon merkezlerinde primatları kucaklayan veya besleyen veteriner hekimlerin, bakıcıların, vahşi yaşam temsilcilerinin, ünlülerin, gönüllülerin veya turistlerin görüntüleri, genel izleyicilerde aynı şeyi yapma isteğini doğuruyor. Vahşi doğayla (primatlara) arada herhangi bir fiziksel bariyer olmadan fotoğraf çekmek, insanların seyahat deneyimlerini yakalaması, paylaşması ve doğrulaması için popüler bir yol haline geldi (Shutt 2014). Bu tür görüntüler, kurtarma merkezlerinin, sığınakların, STK ve devlet kurumlarının cesaretini kırmaya çalıştığı insan-primat temas biçimlerini görünür kılarak, kaçak avlanma ve hayvan satışına karşı uğraş gösteren yerel koruma çalışmalarına zarar veriyor. Dahası, primatlarla ilgilenen primatolog fotoğrafları, bazen doğa koruma uzmanlarını insanlardan çok hayvanlarla ilgilenen kişiler olarak algılayan yerel toplulukları kızdırabilmektedir (Meijaard & Sheil 2008; Waters *et al.* 2018).

Sonuç

Primatların korunması ve refahı ile ilgilenen insanlar olarak, kendimizin herhangi bir primatın yakınında olan görüntülerini yayınlamanın doğrudan ve dolaylı sonuçlarını düşünme sorumluluğumuz var (Wallis 2018). Primatların popüler medyada insanlarla birlikte olan görüntüleri halkın primatlara yönelik özgünlük algısını azaltır, kültürler-arası potansiyel yanlış anlamaları arttırır, refah ve rehabilitasyon çabalarını azaltabilecek primatlarla uygunsuz etkileşimleri destekleyerek, primat koruma çabalarını tüm bağlamlarda azaltmaktadır. Dolayısıyla, bu tür görüntüleri yayınlamanın olumsuz etkileri, yok olma krizinin boyutu göz önüne alındığında- tedbir ilkesini uygulamalıyız- olumlu etkilerine ağır basabilir.

Basitçe belirtmek gerekirse, primatlar için mesleklerimizden sorumlu olmak, sosyal medyada bağlam dışında kolaylıkla dolaştırılabilecek ve yanlış yorumlanabilecek primatlarla olan yakın görüntülerimizi yayınlamamakla yükümlü olduğumuz anlamına gelir. Bu, toplantılarda hazır bulunan, öğreten, medyada çalışan ve primatların korunması konusunda farkındalık yaratanları kişileri kapsamaktadır. Bu ilkeler primatlarla veya primatlar için çalışan herkes için geçerlidir ancak halkın primat algısını etkileme kabiliyetimiz nedeniyle primatlarla yaptığımız çalışmalarla tanınan bizler için daha da önemlidir.

Primat görüntülerinin primatlara sebebiyet vereceği olası zararları azaltmak, onların refah ve korunmasını sağlamak için aşağıdaki kılavuzu sunmaktayız.

Primatların Hakları Gözetilerek Görüntülenmesi İçin Kullanılabilecek En İyi Uygulama Kılavuzu

- Sizin ve/veya kuruluşunuzun, personel, öğrenci ya da gönüllüleri tarafından görüntülerin yayılmasına ilişkin davranış kurallarına sahip olduğundan emin olun. İlgili durumlarda, pazarlama ve halkla ilişkiler departmanlarınızın veya iletişim gönüllülerinizin kurallardan tam olarak haberdar olduğundan emin olun.
- TÜM görüntüleri üzerinde tam kontrolü olmayan kişiler, görüntüleri kamu nezdinde sirküle olabilen yüksek profilli insanlar, farklı bir görüntü sunmalı ve orijinal görüntünün neden sorunlu olduğunu açıklamalıdır. Ayrıca bu gibi durumlarda mevcut durumlarını açıklamak için bir basın açıklaması yapma fırsatına sahipler.
- Sizin veya kuruluşunuzun web sitesinde, yayınlarında, programlarında, sunumlarında ve rehberli turlarında, primatların korunması ve refahı için insanların primatlara yakın olan görüntülerinin sebep olabilecek sorunları açıklayarak eğitimi teşvik edin.
- İlgili olan durumlarda, insanları esaret altındaki primatların parmaklıkları içinde değil dışında (esaret altında olup özgürce dolaşmadıkça) fotoğraflayarak uygun davranışları örneklendirin.
- Bakıcının kollarındaki primat fotoğraflarını yayınlamayın. Bu fotoğrafları yalnız primat veya benzer içerikli görüntülerle değiştirin.
- El ile beslenen, oynanan ya da doğrudan bakıcısıyla, gönüllü çalışanıyla iletişim halinde olan primatların fotoğraflarını çalışanlar uygun ekipmanlara sahip olmadıkları sürece yayınlamayın.
- Halka açık olarak yayınlanan yabani primatların bulunduğu insan görüntülerinde kişi ile primat arasında en az 7m/23fit mesafe olmasını sağlayın.
- Primatolojiyi bir meslek olarak tanıtan görüntülerde, yüz maskeniz, dürbünleriniz ve not defterinizi dâhil ederek bağlamın açık olduğundan veya benzer ekipmanı görsele ekleyerek bağlamı açıkladığınızdan emin olun.

Referências

- Agoramoorthy G & Hsu MJ. 2005. Use of nonhuman primates in entertainment in Southeast Asia. *Journal of Applied Animal Welfare Science* 8:141-149.
- Aldrich BC. 2018. The use of primate actors in feature films 1990-2013. *Anthrozoos* 31:5-21.
- Bergin D, Atoussi S & Waters S. 2018. Online trade of Barbary macaques *Macaca sylvanus* in Morocco and Algeria. *Biodiversity and Conservation* 27:531-534.
- Ceballos-Mago N & Chivers DJ. 2010. Local knowledge and perceptions of pet primates and wild Margarita capuchins on Isla de Margarita and Isla de Coche in Venezuela. *Endangered Species Research* 13:63-72.
- Clarke TA, Reuter KE, LaFleur M & Schaefer MS. 2019. A viral video and pet lemurs on Twitter. *PLoS ONE* 14(1): e0208577.
- Franquesa-Soler M & Serio-Silva JC. 2017. Through the eyes of children: Drawings as an evaluation tool for children's understanding about Endangered Mexican primates. *American Journal of Primatology* 79: DOI.10.1002/ajp.22723.
- LaFleur M, Clarke TA, Reuter KE, Schaefer MS & terHorst C. 2019. Illegal trade of wild-captured *Lemur catta* within Madagascar. *Folia Primatologica* 90:199-214.
- Leighty KA, Valuska AJ, Grand AP, Bettinger TL, Mellen JD, Ross SR, Boyle P & Ogdan JJ. 2015. Impact of visual context on public perceptions of non-human primate performers. *PLoS ONE* e0118487.
- Morrow KS, Jameson KA & Trinidad JS. 2017. Primates in film. In *The International Encyclopaedia of Primatology* (eds M Bezanson, KC MacKinnon, E Riley, CJ Campbell, KAI Nekaris, A Estrada, AF Di Fiore, S Ross, LE Jones-Engel, B Thierry, RW Sussman, C Sanz, J Loudon, S Elton & A Fuentes). DOI:10.1002/9781119179313.wbprim0350
- Meijaard E & Sheil D. 2008. Cuddly animals don't persuade poor people to back conservation. *Nature* 454:159. <https://www.nature.com/articles/454159b.pdf>
- Nekaris KAI, Musing L, Vazquez AG & Donati G. 2015. Is tickling torture? Assessing welfare towards slow lorises (*Nycticebus* spp.) within Web 2.0 videos. *Folia Primatologica* 86:534-51.
- Nekaris KAI, Campbell N, Coggins TG, Rode EJ, Nijman V. 2013. Tickled to death analysing public perceptions of "cute" videos of threatened species (slow lorises – *Nycticebus* spp.) on Web 2.0 sites. *PLoS ONE* 8(7):e69215.
- Norconk MA, Atsalis S, Tully, G, Santillan AM, Waters S, Knott CD, Ross SR, Shanee S & Stiles D. 2020. Reducing the primate pet trade: Actions for primatologists. *American Journal of Primatology* DOI.org/10.1002/ajp.23079.
- Osterberg P & Nekaris KAI. 2015. The use of animals as photo props to attract tourists in Thailand: A case study of the slow loris (*Nycticebus* spp.). *Traffic Bulletin* 27:13-18.
- Reuter KE & Schaefer MS. 2016. Captive conditions of pet lemurs in Madagascar. *Folia Primatologica* 87:48-63.
- Ross SR, Lukas KE, Lonsdorf EV, Stoinski TS, Hare B, Shumaker R & Goodall J. 2008. Inappropriate use and portrayal of chimpanzees. *Science* 319:1487 DOI 10.1126/science.1154490.
- Ross SR, Vreeman VM, Lonsdorf EV. 2011. Specific image characteristics influence attitudes about chimpanzee conservation and use as pets. *PLoS ONE* 6:e22050.
- Schroepfer KK, Rosati AG, Chartrand T & Hare B. 2011. Use of "entertainment" chimpanzees in commercials distorts public perception regarding their conservation status. *PLoS ONE* 6:e26048.
- Shutt K. 2014. An interdisciplinary risk assessment of gorilla ecotourism. PhD, Durham University. Available at <http://etheses.dur.ac.uk/10586/>
- Wallis J. 2018. The role of tourism in securing a sustainable existence for primates. In *Primatology, Biocultural Diversity and Sustainable Development in Tropical Forests*. UNESCO.
- Waters S, Watson T, Bell S & Setchell JM. 2018. Communicating for conservation: circumventing conflict with communities over domestic dog ownership, North Morocco. *European journal of Wildlife Research* 64:69 doi: 10.1007/s10344-018-1230-x.

Katkı ve Teşekkür

Bu kılavuzların geliştirilmesinde Siân Waters'a verdikleri destek için Hollanda'daki Ouwehand Hayvanat Bahçesi Vakfı'na teşekkürü bir borç biliriz. Grafikler için Pravind Segaran, UMS / Pongo Alliance, Sabah, Malezya'ya ve metin düzeni için Janette Wallis'e minnettarız. PSG Yürütme Konseyi üyelerine ve Arcus Vakfı'ndan Linda May'a kılavuzların daha önceki versiyonlarına yaptıkları yorumlar için teşekkür ederiz. Laëtitia Marechal, Barbary Macque Projesi, Lincoln Üniversitesi, İngiltere ve Fas'taki Ifrane Ulusal Parkı'na çok teşekkür etmektedir. Dahası, kılavuzun türkçe çevirisini yapan Belkis Abufaur'a katkıları için teşekkür ederiz. Daha fazla bilgi için bkz. www.human-primate-interactions.org.

